

Prawa pacjenta

adw. dr Karol Gregorczyk

1. Czym są prawa pacjenta?
2. Źródła prawa
3. Podstawowe prawa przysługujące pacjentom
4. Sposoby dochodzenia roszczeń pacjenta

Plan prezentacji

1. Czym są prawa pacjenta?

- Prawa pacjenta obejmują **zbiór norm prawnych określających uprawnienia i roszczenia pacjenta**, stanowią podstawę kształtowania relacji lekarz-pacjent;
- Przysługują zarówno **osobom chorym, jak i osobom zdrowym** (np. poddającym się badaniom diagnostycznym, profilaktycznym);
- **Pacjenci mogą kierować swoje roszczenia wobec:** organów władzy publicznej w zakresie ochrony zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia, podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych (np. szpitali, zakładów opiekuńczo-leczniczych, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych, przychodni) oraz innych osób udzielających świadczeń zdrowotnych (lekarzy, pielęgniarek);
- Prawa pacjenta są **skorelowane** z obowiązkami ww. podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych.

1. Czym są prawa pacjenta?

- **Pacjent** – osoba zwracająca się o udzielenie świadczeń zdrowotnych lub korzystająca ze świadczeń zdrowotnych udzielanych przez podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych lub osobę wykonującą zawód medyczny;
- **Osoba wykonująca zawód medyczny** – osoba uprawniona na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osoba legitymująca się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny;
- **Świadczenie zdrowotne** – działania służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych regulujących zasady ich wykonywania.

2. Źródła prawa

Art. 68 Konstytucji RP

1. Każdy ma prawo do ochrony zdrowia.
2. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Warunki i zakres udzielania świadczeń określa ustawa.
3. Władze publiczne są obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku.

2. Źródła prawa

- ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta;
- ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty;
- ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży;
- ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów;
- ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

3. Podstawowe prawa przysługujące pacjentom

- a) Prawo do świadczeń zdrowotnych,
- b) Prawo do informacji,
- c) Prawo do tajemnicy informacji związanych z pacjentem,
- d) Prawo do wyrażenia zgody,
- e) Prawo do poszanowania intymności i godności,
- f) Prawo do dokumentacji medycznej,
- g) Prawo do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza,
- h) Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego,
- i) Prawo do opieki duszpasterskiej,
- j) Prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie.

a) Prawo do świadczeń zdrowotnych

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ świadczeń zdrowotnych odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej;
- ✓ do przejrzystej, obiektywnej, opartej na kryteriach medycznych, procedury ustalającej kolejność dostępu do tych świadczeń;
- ✓ opinii innego lekarza oraz konsylium;
- ✓ natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia;
- ✓ otrzymania świadczeń zdrowotnych udzielanych z należytą starannością, w warunkach odpowiadających wymaganiom fachowym i sanitarnym.

Naruszenie prawa do świadczeń zdrowotnych

UDZIELANIE PACJENTOM ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH BEZ DOŁOŻENIA NALEŻYTEJ STARANNOŚCI, np.

- nieprawidłowa organizacja udzielania świadczeń zdrowotnych,
- braki w obsadzie personelu,
- zwłoka w udzieleniu świadczenia zdrowotnego,
- nieodpowiednie warunki udzielania świadczeń zdrowotnych.

BRAK NIEZWŁOCZNEGO UDZIELANIA PACJENTOM ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH Z UWAGI NA STAN ZAGROŻENIA ŻYCIA LUB ZDROWIA, np. w okresie obciążenia systemu w związku COVID-19.

UDZIELANIE ŚWIADCZEŃ OPIEKI ZDROWOTNEJ NIEZGODNIE Z WYMAGANIAMI AKTUALNEJ WIEDZY MEDYCZNEJ, np.

- zastosowanie u pacjenta nieodpowiedniego leczenia,
- brak wdrożenia pogłębionej diagnostyki, adekwatnej do objawów lub wyników innych badań.

NIEPRAWIDŁOWA PROCEDURA USTALANIA KOLEJNOŚCI PRZYJĘCIA DO PODMIOTU LECZNICZEGO, np. prowadzenie list oczekujących, również w sytuacji szczególnych uprawnień pacjentów w dostępie do świadczeń opieki zdrowotnej.

b) Prawo do informacji

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ uzyskania przystępnej informacji o:
  - stanie zdrowia,
  - rozpoznaniu,
  - proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych,
  - dających się przewidzieć następstwach ich zastosowania albo zaniechania,
  - wynikach leczenia,
  - rokowaniu;
- ✓ po uzyskaniu ww. informacji przedstawienia osobie wykonującej zawód medyczny **swojego zdania w tym zakresie;**
- ✓ żądania, aby osoba wykonująca zawód medyczny **nie udzielała ww. informacji.**

b) Prawo do informacji

W ZAKRESIE UDZIELANYCH ŚWIADCZEŃ ZDROWOTNYCH LEKARZ:

- ✓ może udzielić informacji innym osobom za zgodą pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego;
- ✓ może ograniczyć informację o stanie zdrowia i o rokowaniu, gdy rokowanie jest niepomyślne dla pacjenta, a według oceny lekarza przemawia za tym dobro pacjenta;
- ✓ w sytuacjach wyjątkowych, w ww. przypadkach lekarz informuje przedstawiciela ustawowego pacjenta lub osobę upoważnioną przez pacjenta; na żądanie pacjenta lekarz ma jednak obowiązek udzielić mu żądanej informacji;
- ✓ udziela informacji osobie bliskiej, jeżeli pacjent jest nieprzytomny bądź niezdolny do zrozumienia znaczenia informacji.

Naruszenie prawa do informacji

**BRAK PRZEKAZANIA
W ODPOWIEDNIM TERMINIE
INFORMACJI O ZAMIARZE
ODSTĄPIENIA PRZEZ LEKARZA
OD PROCEDURY LECZENIA**

**BRAK UZYSKANIA OD
LEKARZA INFORMACJI
O MOŻLIWYCH DZIAŁANIACH
NIEPOŻĄDANYCH LEKU ORAZ
JEGO WPŁYWIE NA STAN
ZDROWIA PACJENTA**

**UDZIELANIE INFORMACJI
TYLKO NA WYRAŻNE ŻĄDANIE
PACJENTA**

**WYBIÓRCZE UDZIELANIE
INFORMACJI, W TAKIM
ZAKRESIE I W TAKI SPOSÓB,
ABY WYWOŁAĆ POŻĄDANE
ZACHOWANIE PACJENTA,
NP. ZGODĘ NA PROPONOWANE
LECZENIE**

c) Prawo do tajemnicy informacji związanych z pacjentem

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego.

Osoby wykonujące zawód medyczny są związane tajemnicą również po śmierci pacjenta, chyba że zgodę na ujawnienie tajemnicy wyrazi osoba bliska.

c) Prawo do tajemnicy informacji związanych z pacjentem

WYJĄTKI DOTYCZĄCE PRAWA DO TAJEMNICY INFORMACJI:

- ✓ tak stanowią przepisy odrębnych ustaw;
- ✓ zachowanie tajemnicy może stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób;
- ✓ pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy wyraża zgodę na ujawnienie tajemnicy;
- ✓ zachodzi potrzeba przekazania niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych innym osobom wykonującym zawód medyczny, uczestniczącym w udzielaniu tych świadczeń.

d) Prawo do wyrażenia zgody

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ wyrażenia zgody na udzielenie określonych świadczeń zdrowotnych lub odmowy takiej zgody, po uzyskaniu wymaganych informacji;
- ✓ wyrażenia zgody na przeprowadzenie badania lub udzielenie innych świadczeń zdrowotnych;
- ✓ przedstawiciel ustawowy pacjenta całkowicie ubezwłasnowolnionego lub niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody, ma prawo do wyrażenia zgody;
- ✓ ma prawo do wyrażenia sprzeciwu co do udzielenia świadczenia zdrowotnego (osoba ubezwłasnowolniona, pacjent chory psychicznie lub upośledzony umysłowo, lecz dysponujący dostatecznym rozeznanie), pomimo zgody przedstawiciela ustawowego lub opiekuna faktycznego; w takim przypadku wymagane jest zezwolenie sądu opiekuńczego.

d) Prawo do wyrażenia zgody

FORMY WYRAŻENIA ZGODY PRZEZ PACJENTA:

- ✓ **ustna;**
- ✓ **poprzez zachowanie, które w sposób niebudzący wątpliwości wskazuje na wolę uzyskania świadczenia zdrowotnego;**
- ✓ **pisemna (w przypadku zabiegu operacyjnego i metody leczenia lub diagnostyki stwarzających podwyższone ryzyko dla pacjenta).**

d) Prawo do wyrażenia zgody

OSOBY, KTÓRE MOGĄ WYRAZIĆ ZGODĘ:

- ✓ pacjent, który ukończył 16 lat;
- ✓ przedstawiciel ustawowy pacjenta: małoletniego, całkowicie ubezwłasnowolnionego lub niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody;
- ✓ sąd opiekuńczy;
- ✓ opiekun faktyczny.

d) Prawo do wyrażenia zgody

- ✓ Jeżeli zaniechanie czynności nieobjętych zgodą grozi pacjentowi niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkim uszkodzeniem ciała lub ciężkim rozstrojem zdrowia, **to należy niezwłocznie uzyskać zgodę pacjenta;**
- ✓ Jeżeli niezwłoczne uzyskanie zgody pacjenta (lub jego przedstawiciela ustawowego) **jest niemożliwe, to lekarz ma prawo zmienić zakres zabiegu bądź metody leczenia lub diagnostyki.** O ile jest to możliwe, powinien zasięgnąć opinii drugiego lekarza, w miarę możliwości tej samej specjalności.

Naruszenie prawa do wyrażenia zgody

ZOBOWIĄZYWANIE PACJENTA DO PODPISANIA ZGODY BEZ UPZEDNIEGO UDZIELENIA INFORMACJI, PRZEPROWADZENIA ROZMOWY NA TEMAT PLANOWANEGO LECZENIA, PRZEBIEGU OPERACJI CZY ROKOWAŃ I UDZIELENIA ODPOWIEDZI NA PYTANIA ZADANE PRZEZ PACJENTA

STOSOWANIE ZGODY BLANKIETOWEJ, W KTÓREJ ZAWARTE SĄ OGÓLNE INFORMACJE NP. NA TEMAT MOŻLIWYCH POWIKŁAŃ DO „WSZYSTKICH ZABIEGÓW OPERACYJNYCH”

ODEBRANIE ZGODY PACJENTA W SYTUACJI, GDY ZNAJDOWAŁ SIĘ ON W STANIE WYŁĄCZAJĄCYM ŚWIADOME WYRAŻENIE WOLI, W ZWIĄZKU Z CZYM PACJENT NIE ZROZUMIAŁ, NA JAKICH ZASADACH ZABIEG ZOSTANIE PRZEPROWADZONY ORAZ JAKIE BĘDĄ JEGO NASTĘPSTWA

e) Prawo do poszanowania intymności i godności

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ poszanowania intymności i godności, w szczególności w czasie udzielania mu świadczeń zdrowotnych;
- ✓ umierania w spokoju i godności – pacjent znajdujący się w stanie terminalnym ma prawo do świadczeń zdrowotnych zapewniających łagodzenie bólu i innych cierpień;
- ✓ obecności osoby bliskiej, na swoje życzenie, przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych; wyjątki od zasady: w przypadku istnienia prawdopodobieństwa wystąpienia zagrożenia epidemicznego lub ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjenta.

Naruszenie prawa do poszanowania intymności i godności

POZOSTAWIENIE MOŻLIWOŚCI WEJŚCIA OSOBY TRZECIEJ DO GABINETU PODCZAS BADANIA PACJENTA, NP. PIEŁĘGNIARKA WCHODZI PRZYNIEŚĆ KARTY PACJENTÓW

ZBYT GŁOŚNE MÓWIENIE O CHOROBAH BĄDŹ DOLEGLIWOŚCIACH PACJENTA W MIEJSCACH, W KTÓRYCH OSOBY NIEPOWOŁANE MOGĄ TO USŁYSZEĆ

NIEZABEZPIECZENIE OKNA, NP. POPRZEZ OPUSZCZENIE ROLET PRZED ZBADANIEM PACJENTA W GABINECIE, W KTÓRYM ISTNIEJE MOŻLIWOŚĆ ZAJRZENIA DO ŚRODKA PRZEZ OSOBY TRZECIE

f) Prawo do dokumentacji medycznej

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ dostępu do dokumentacji medycznej dotyczącej jego stanu zdrowia oraz udzielonych mu świadczeń zdrowotnych;
- ✓ podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych ma obowiązek udostępnienia dokumentacji medycznej również osobie upoważnionej przez pacjenta;
- ✓ wglądu do ww. dokumentacji; w formie wyciągów, odpisów, kopii lub wydruku; za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej; na informatycznym nośniku danych;
- ✓ za wydanie dokumentacji podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych może pobrać opłatę.

f) Prawo do dokumentacji medycznej

DOKUMENTACJA MEDYCZNA ZAWIERA CO NAJMNIJ:

- ✓ oznaczenie pacjenta, pozwalające na ustalenie jego tożsamości (np. imię i nazwisko, data urodzenia, płeć, adres zamieszkania, PESEL);
- ✓ oznaczenie podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych;
- ✓ opis stanu zdrowia pacjenta lub udzielonych mu świadczeń zdrowotnych;
- ✓ datę sporządzenia.

Naruszenie prawa do dokumentacji medycznej

NIEPRAWIDŁOWE PROWADZENIE DOKUMENTACJI MEDYCZNEJ, np. wpisywanie danych dotyczących zdrowia innego pacjenta, dokonywanie wpisów w sposób nieczytelny oraz bez zachowania porządku chronologicznego

NIEPRAWIDŁOWE PRZECHOWYWANIE DOKUMENTACJI MEDYCZNEJ, np. brak zapewnienia przez podmiot leczniczy odpowiednich środków ochrony dokumentacji przed zniszczeniem, celowe jej zniszczenie przed upływem okresu wskazanego w obowiązujących przepisach

NIEWŁAŚCIWE STOSOWANIE PRZEPISÓW USTAWY O PRAWACH PACJENTA DOTYCZĄCYCH UDOSTĘPNIANIA DOKUMENTACJI MEDYCZNEJ, np. brak udostępnienia dokumentacji medycznej „bez zbędnej zwłoki” (np. oczekiwanie na otrzymanie karty informacyjnej z leczenia szpitalnego po miesiącu)

g) Prawo do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza

Jako pacjent masz prawo do złożenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia wydanego przez lekarza; w przypadku pacjentów małoletnich lub ubezwłasnowolnionych, sprzeciw może zgłosić przedstawiciel ustawowy.

g) Prawo do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza

PROCEDURA ZGŁASZANIA SPRZECIWU:

✓ Do kogo?

Do Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta, za pośrednictwem Rzecznika Praw Pacjenta;

✓ W jakim terminie?

30 dni od dnia wydania opinii albo orzeczenia przez lekarza orzekającego o stanie zdrowia pacjenta;

✓ Czy sprzeciw wymaga uzasadnienia?

Sprzeciw wymaga uzasadnienia, w tym wskazania przepisu prawa, z którego wynikają prawa lub obowiązki;

✓ Kiedy Komisja Lekarska wydaje orzeczenie?

Komisja Lekarska wydaje orzeczenie niezwłocznie, nie później niż w terminie 30 dni od dnia wniesienia sprzeciwu.

✓ Czy przysługuje odwołanie od orzeczenia?

Od rozstrzygnięcia Komisji Lekarskiej nie przysługuje odwołanie.

h) Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

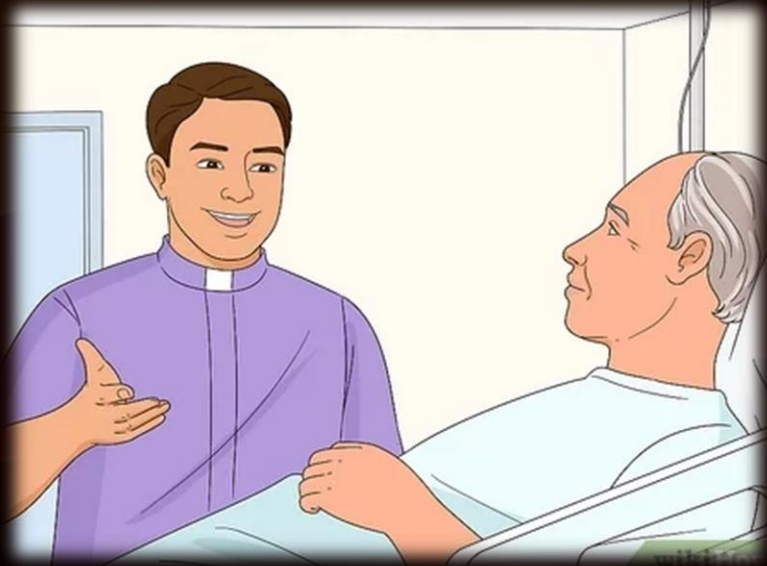

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO:

- ✓ kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami;
- ✓ odmowy kontaktu z osobami;
- ✓ dodatkowej opieki pielęgnacyjnej.

Koszty realizacji wyżej wskazanych praw ponosi pacjent, jednak dopiero wówczas, gdy realizacja tych praw skutkuje kosztami poniesionymi przez szpital.

i) Prawo do opieki duszpasterskiej

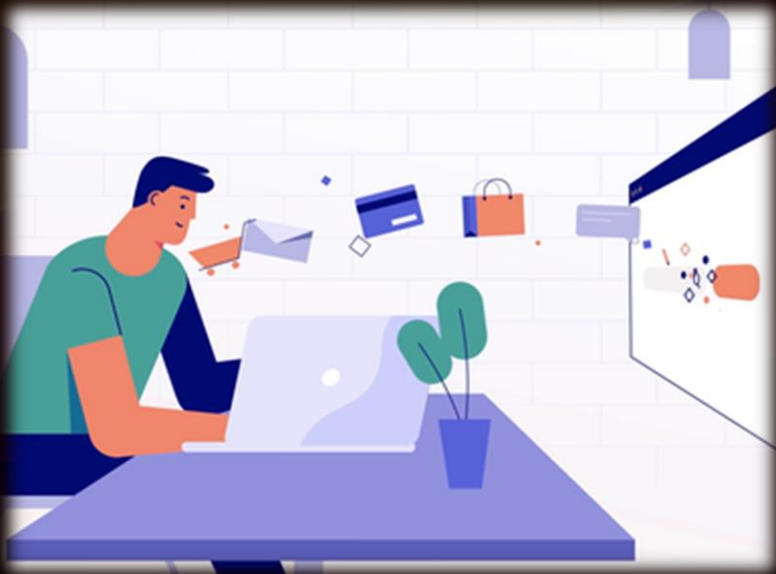

JAKO PACJENT MASZ PRAWO DO opieki duszpasterskiej.

W sytuacji pogorszenia się stanu zdrowia lub zagrożenia życia należy umożliwić pacjentowi kontakt z duchownym jego wyznania.

j) Prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie

JAKO PACJENT MASZ PRAWO do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie.

k) Naruszenia praw pacjenta

Wykres. 1. Zakończone postępowania wyjaśniające w podziale na prawa pacjenta w latach 2019–2021

4. Sposoby dochodzenia roszczeń pacjenta

Rzecznik Praw Pacjenta

W celu ochrony praw pacjenta ustanowiono Rzecznika Praw Pacjenta, którego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów.

Może prowadzić postępowania wyjaśniające, uczestniczyć w sprawach cywilnych, żądać wszczęcia tych spraw, analizuje także skargi pacjentów.

Odpowiedzialność cywilna

Odpowiedzialność kontraktowa zachodzi wtedy, gdy dochodzi do niewłaściwego wykonania umowy między pacjentem a lekarzem, czego skutkiem jest szkoda.

Odpowiedzialność deliktowa powstaje w wyniku popełnienia czynu niedozwolonego, tj. czynu zabronionego przez prawo.

Odpowiedzialność karna

Jeśli błąd w sztuce medycznej polegający na wykonaniu zabiegu medycznego niestarannie lub niezgodnie z aktualnym stanem wiedzy, skutkuje popełnieniem jednego z przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, określonych w kodeksie karnym.

Odpowiedzialność zawodowa

Lekarze i pielęgniarki mogą odpowiadać przed organami samorządu w przypadku popełnienia tzw. przewinienia zawodowego, którym może być naruszenie przepisów prawa lub zasad etyki zawodowej.

4. Sposoby dochodzenia roszczeń pacjenta

Odpowiedzialność pracownicza

Personel medyczny zatrudniony w ramach stosunku pracy w podmiotach leczniczych podlega zasadom odpowiedzialności pracowniczej, zgodnie z zasadami określonymi w Kodeksie pracy.

Odpowiedzialność za tzw. zdarzenia medyczne

Ma na celu kompensację szkód w drodze ugody w sposób szybszy i prostszy niż w przypadku postępowania cywilnego. Odpowiedzialność ta dotyczy zdarzeń medycznych (np. zakażenia pacjenta, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia pacjenta albo śmierci pacjenta). Odpowiedzialność ta nie dotyczy szkód powstałych wskutek naruszenia praw pacjenta.

Dziękuję za uwagę!